ՍԻՐ
ՍՏԵՓԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ

Հաբաթը երկու անգամ կը հրատարակուի։ Ստորագրութեան տեղն է Խմամ Ալի խան վարի յարկը թիւ 13

Տարեկան գինն է կանխիկ ղուրուշ 100։ Դուրսերէն բաժանորդ եղողները փոստային ծախքը վճարելու են։

ՀՈՏԵՄԲԵՐ 20 — Գ. ՏԱՐԻ 1863 — ԹԻՒ 27—28

ԹԱՏՐՈՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

Ով որ քիչով չչատանար, ան քիչն ալ կորնչցնելու ենթակայ կըլլայ։

Ուշ սակաւ զարմանայ արժանի է ներկայ տարւոյս մէջ Հայ Թատրոնի վրայ Հայ լրագրաց պահած լռութիւնը, կարծես թէ իր սիրուհւոյն սրթողած սիրահարի մը լռութիւնը պահելու երդուած են։ Մենք որ անցեալ տարի քանի քանի անգամ պատեհ առիթ ունեցանք թատրոնիս դէմ յարձակողական գրութեանց դէմ արդարութիւն պաշտպանելու մասին, այս անգամ ալ չենք երկուանար որ զարդարութիւնն ինքնին պիտի քարոզենք։

Մասիսի արդոյ խմբագիրը, որ անցեալ տարի թատրոնին ցնորինութեանը դէմ կարծես թէ, ոգւով չափ մաքառելու պաշտօնն էր հաղած, իր յաճախ բանադատութեանց մէկն ալ թատրոնին տնօրէնութիւնը ապիկար հռչակել եւ ուրիշ նախանձաւոր տնօրէնութեան մը հսկաներու սուրը քաշելով՝ որոտալ թընտալ եւ սպառնալ էր։ Բայց դժբաղդաբար՝ իւր բոլոր հսկայաբանութեանն ու դիւցազներդութեան արդիւնքը՝ ոչ այլ ինչ եղան՝ եթէ ոչ Հայերն հայերէն ներկայացումներէ զրկել։

«Բանաքննութեան ջահը պէտք է լուսաւորէ եւ ոչ թէ այրէ» կըսէ հրաչակաւոր Գաղղիացին։

Այս ճշմարտութիւնը չէ թէ միայն դրականութեան կը վերաբերի, այլ ամէն ան բաներուն որոնք ժողովուրդին որ եւ է բարւոյն 'ի հրահանգ ձեռնարկուած են, եւ այս մասին՝ թէպէտ իրաւ է որ անաչառութիւնը դովելի է, բայց աւելի դովելի կըլլայ (երբ արդիւնաւորուի։ Արեւելեան թատրոնի նկատմամբ լրագրաց էջերը լեցնող այն այն յօդուածները դլխաւորապէս համապատասխանող չէին վերոյիշեալ այս ձեռնարկութեան։

Թատրոնին տնօրէնութեան ապիկարութեանը համար լրագրաց դանդաղը (դիցուք թէ կրաւացի ըլլար,) սակայն այս դանդաղը տնօրէնութեան միտքը չլուսաւորեց, այլ վհատեցուց, անոր ապիկարութիւնը չուղղեց, այլ սարսափեցուց, որուն արդիւնքն եղաւ Հայ

ծեցեալ լուսաւորներուն և աղգասիրաց բռնած ընթացքը, ընթացք մը՝ որ յաւէտ դատապարտելի է՝ և թող չկարծեն բնաւ թէ հասարակութիւնը այնչափ հեռատես չէ, որ իրենց ոգին չգիտնայ. գիտէ հասարակութիւնը այն ամենը և կարծածնուն պէս անդամ չէ, որ ԼՈԿ անուանով խաբուի, այլ գործ կուզէ ԳՈՐԾ եւ ԱՐԴԻՒՆՔ. վասն զի շատ վարպետ եղած է հիմա և զայն խաբէն այսուհետև դրժուարին է : . . . . . .

ՊԱՆԴՈՒԽՏՆ

Ի ԳԻՇԵՐԻ ՄԻԱՅՆՈՒԹԵԱՆ

Ո՛վ դու լուսին, ո՛վ գիշերոյ արեգակ,
Ինչո՞ւ այդպէս տրխուր է ինձ քու դիմակ,
Եւ նըշոյլիցդ էր չծագին շող ու շաղք,
Ոճիր արդեօք եւ կամ ունիմ ծանր յանցանք :
Ծածկեա՛ դիմակդ ով Լուսին,
Զցոլանան իմ սըրտին :

Գիշերն ի բուն կամ յարտասուս լալագին,
Ծանրը շղթայք դարձեա՛ կապուած իմ սրտին.
Հառաչք եւ լաց տխուր կենացս իմ ընկեր,
Եւ դու լուսնակ ինչո՞ւ դիմակդ ես ծածկեր :
Ի բա՞յց լուսին դու մութ ես,
Խոր իմ ցաւոց ընկեր չես :

Աստեղք աղօտ երկինք ամպօտ ես 'ի վիշտ,
Սրտիս խորէն հաղար հառաչ թող տամ միշտ,
Այսպէս ամենք եւ հայրենիք խուլ են ինձ,
Ո՞ր ամբառնամ արդեօք զաղերս իմ ըղձից.
Բայց էր այսպէս լքանիմ,
Զիցէ՞ ընդ իս Աստուած իմ :

Լսէ՛ երկինք, լսէ՛ զաղերս թշուառիս,
Տուր տեսանել ինձ միանդամ զհայրենիս.
Ողուն համար այսպէս սիրով կարօտով,
Սահին օրերս դընան անցնին ցաւերով :
Ա՛հ, հայրենիք իմ զուարթ,
Դու իմ սրտիս ըսփոփանք :

Յ. Թ. Զօրապասեան :

— Դուռը ո՞վ է։
— Ս.աքանիս։
— Ս՜, վերջապէս եկար՞։

Դուռը բացուելով Ս.աքանիս ներս մտաւ։ Տանը ութը կամ քսան տարեկան քիչ մը թուխ, փոքր, աշխոյժ բայց ընքանչելապէս դեղեցիկ կազմուածքով աղջիկ մը թափառականն ընդունեց հազար ու մէկ ուրախութեամբ։ «Ս.հա փախստականը, ահա» կանչեց, ու վազեց կամ մանաւանդ թէ ցատքեց առնոր առջեւէն որ դալուն լուրը տայ, ձեռքի կանթեղը մարելով եւ դուռն ալ բաց թողելով, զոր Ս.աքանիս անկէ ուրիշ ընթափութեամբ հոդ տարաւ դոցելու։

Թէ եւ Տիկին Գամիէրինի ահապարելը զինքը մրթութեան մէջ ձգած էր, այլ երիտասարդը անսայթաք քայլելով բաւական ընդարձակ բակէ մը անցաւ ուր ամէն մէկ սալայատակ՝ հրշապտուած էր խոտի ծիրով մը, եւ ասոր դիմացը կերեւար դժոխի երեւոյթով մեծ մեծ շենքերու տխուր կոյտ մը։ Սակայն Կարտինալի մը խստակրօն ու խոնաւ բնակարանն էր այս առնը՝ թէպէտ երկայն ատենէ 'ի վեր ալ հոն չէր բնակէր։

Ս.աքանիս թեթեւակի եւրաւ կանաչ մամուռով պատուած քարէ սանդուղքին աստիճանները եւ մինակ լուսաւորուած ընդարձակ սրահ մը մտաւ, որ սովորապէս տխուր, եւ անպատճառ վանական ճաշարանի մը կը նմանէր, այլ երկու ամիս կար որ զուարթ, կայտառ եւ ուրախ խնջոյից հանդիսարան դարձեր էր։

Ստուգիւ, երկու ամիս կար որ այս ցուրտ եւ վիթխարի մենարանին մէջ դործունեայ եւ ծիծաղադէմ մարդոց խումբ մը կը շարժէր, կ՚աշխատէր, կը խնդար՝ երկու ամիսէ 'ի վեր տասը սեղանատախտակ երկու սալ եւ մէջ տեղը յանպատրաստից շինուած դարբինոց մը այս ահագին սենեակը պզտիկցուցեր էին, դորշադոյն պատերը ծածկուած էին ուրուագիծներով, օրինակներով, վրաները ունելիք՝ մուրճ՝ եւ խարտոց լեցուած տախտակներով, կոթերը ճարտարարուեստ տաշուած եւ երկաթները վանդակաձեւ կտրուած սովորական կաղապարներով՝ տակեդրուագ տաղաւարներով, զրահներով եւ վահաններէ շինուած յաղթանակներով, որոց վրայ դնդաձեւ քանդակուած էին տատուածոց եւ դիցուհեաց սիրահարութիւնները, որպէս թէ անոնց ներկայացուցած առարկայներովը մուցունել ուզուած ըլլար սպանման դորձիք ըլլալին, արեւը կրցած էր արձակ համարձակ մտնել մեծամեծ բաց պատուհաններէն եւ օդը զուարթացած երաւոյդ եւ ուրախ աշխատաւորաց երգերովը։

Կարդինալին ճաշարանը տակերջի դարձարան մ՚եղած էր։

Սակայն, 1540 յուլիսի 10ին երիկուան ատեն կիրակի օրուան որբութիւնը վայրկենական կերպով այս զուարթացեալ սենեկին տուած էր նոյն հանգստութիւնը որուն մէջ ընկղմած էր դարէ 'ի վեր։ Վայելուչ եւ մաքուր ձեւով կանթեղ մը, որ Պոմպէոնի դեռանատիպներէն եւլած կը կարծէր, կը լուսաւորէր վեր՝ 'ի վայր եղած սեղանի մը վրայ ախորժահամ ընթրեաց մնացորդները, որով կը տեսնուէր թէ Կարդինալին տանն առժամանակեայ բնակիչները թէպէտ հանդստութիւն կը սիրէին, բայց երբէք ծոմապահութեան կուսակից չ՚էին։

Ս.աքանիս ներս մտած ատեն արուեստանոցին մէջ չորս հոգի կար։

Ս.յս չորսին առաջինը ծեր աղախին մ՚էր որ ոտքերը կը ժողուէր, երկրորդը Գամիէրին որ կանթեղը կը վառէր, երրորդը երիտասարդ մը որ անկիւն մը նստած ուրուագիծ կը քաշէր եւ իր աշ-

Իսկ իր պատմութիւնը հին վէպի մը կը նմանէր որ գոնէ օր մը պիտի պատմենք որը եւ աղքատի զաւակ ըլլալով իր մանկութեան առենը երեսի վրայ ձգուած էր, Աստուած զինքը պաշտպանեց։ Ինքը հաճոյք տալու համար սահմանուած ըլլալով այնպէս մարդու մը հանդիպեցաւ որ անոր երջանկութիւնն եղաւ։

Այս նոր անձինքը ճանչնալէն ետքը, դառնանք մեր պատմութեանը։

— Այս ինչ, ուրկից կուգաս թափառական, ըսաւ վարպետը Աքանիոյի։

— Ուսկից կուգամ. ձեզի համար թափառելէ, վարպետ։

— Առտուընէ՝ի վեր։

— Այո՛, առտուընէ՝ի վեր։

— Աւելի աղեկ կ՚ըլլայ որ «հրապուրիչ արկածներ վնտռելէ կուգամ» ըսես։

— Ի՞նչ հրապուրիչ արկած ըսել կուզէք, վարպետ, քրթմնջեց Աքանիո։

— Ես ի՞նչ դիտեմ։

— Է՛հ, թէ որ այնպէս պ՚ըլլայ, մեծ չարիք մը չ՚կայ, ըսաւ Աքօմծօնէ. Աքանիո այնչափ դեղեցիկ տղայ մ՚է որ եթէ ինքը հրապուրիչ արկածներու ետեւէն չ՚վազէ, հրապուրիչ արկածներն իրեն ետեւէն կը վազեն։

— Աքօմծօ՛նէ, խօսքը կտրեց վարպետը յօնքերը ծամածռելով։

— Հոդ չ՚է հոդ չ՚է, ասոր համար պէտք մի՛ նախանձիք, խեղճ սիրելի տղայ ըսաւ եւ ձեռքովը Աքանիոյի թուշը վեր վերցուց. ահ աս պէտք է եղեր, ցէր Աստուած, ինչպէս դեղնած է՝ արդեօք ընթրիք ըրած չ՚է՞ք, պարոն թափառական։

— Չ՚է, նայէ՛, ըսաւ Աքանիո, միտքէս ելած էր։

— Ահ, ան առենը ես պէտք վարպետին կարծիքէն եմ, անշուշտ սիրսհարած է, որովհետեւ ընթրիքն անգամ մոքէն ելած է. Ռոպերթա, Ռոպերթա, շուտ, շուտ պարոն Աքանիոյին ընթրիքը բեր։

Աղախինը կերակուրի ախորժահամ ճաշատրդները բերաւ, եւ մեր երիտասարդն ալ իսկոյն անոնց վրայ ինկաւ, դուրսը այնչափ կենալէն ետքը անօթի ըլլալու շատ իրաւունք ունենալով։

Վարպետն ու Աքօմծօնէ անոր վրայ նայելով կը խնդային, մէկը հայրական գթով մը, միւսը եղբայրական դորովանօք. իսկ անկիւնը նստած ուրուագրութիւն ընողը Աքանիոյի ներս մտած առենը անգամ մը գլուխը վերցուցած էր, բայց Աքօմծօնէ կանթեղն առջեւը դրած պէս, ղոր դուռը բանալու համար տարած էր, նորէն իր գլուխը ծռելով գործին սկսաւ։

— Վարպետ, ձեզի՞ կ՚ըսէի ուրեմն թէ այսօր մինչեւ երեկոյ ձեզի համար կը վաղէի ասդին անդին, կրկնեց Աքանիո, վարպետին ու Աքօմծօնէներէն վրայ ձգած չարամիտնայուածքը տեսնելով, եւ խօսակցութիւնը ուրիշ բանի մը վրայ տանել ուզելովքան սիրոյ։

— Նայինք սա ինչպէս մինչեւ երեկոյ ինծի համար թափառեցար։

— Այո՛, երեկ դուք չ՚ըսիք թէ հոս աղեկ ըլլս չ՚առներ եւ արուեստանոցն ուրիշ տեղ փոխել հարկ է։

— Հարկաւ։

— Անանկ է նէ քեզի աղեկ տեղ մը դտայ ես։

— Բակո՛ը, կը ըսես կոր, ըսաւ վարպետը դժգոհութիւն դառնալով։

— Հրամեցէք, վարպետ, պատասխանեց անիկա վայրկեան մը գլուխը վերցուցնելով։

— Դժգոհութիւնդ ձգէ քիչ մը եւ հոս եկուր մտիկ ըրէ. արուեստանոց մը դտած է կը ըսես։

Շարունակելի։